כיתה ז' | תושב"ע · משנה | שיעור 1 מתוך 3 | 45 דק' | מגילה א, א

"באחד עשר... בחמשה עשר": מתי קוראים את המגילה?

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יפרטו את חמשת הימים שבהם, לפי המשנה, אפשר לקרוא את המגילה.
- התלמידים יבחינו בין כרכים המוקפים חומה מימות יהושע (ט"ו) לבין כפרים ועיירות (י"ד).
- התלמידים יסבירו לפי הרע"ב למה התאריך נקבע "מימות יהושע בן נון".

❓ השאלה הגדולה של היחידה

איך זוכרים נס, כך שיישאר לדורות?

בכל שיעור כותבים "כלל זיכרון" אחד שהמשנה קובעת, ובסוף היחידה מנסחים "חוקה" לזיכרון.

🧪 פתיחה

שואלים: למה בירושלים חוגגים "שושן פורים" יום אחרי שאר הארץ? מי יודע? רושמים השערות.

📖 הסבר למורה

המשנה: "מגילה נקראת באחד עשר, בשנים עשר, בשלשה עשר, בארבעה עשר, בחמשה עשר, לא פחות ולא יותר". כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קוראים בט"ו; כפרים ועיירות גדולות בי"ד, "אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה" (יום שבו הכפריים באים לעיר, לשוק ולבית הדין).

הרע"ב מסביר: מהפסוק "על כן היהודים הפרזים... עושים את יום ארבעה עשר" (אסתר ט) לומדים שהמוקפים חוגגים בט"ו. ולמה "מימות יהושע" ולא מימות אחשוורוש? "כדי לחלק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה בימי מרדכי ואסתר", ועוד: "לפי שיהושע התחיל להלחם בעמלק תחלה".

היום: ירושלים קוראת בט"ו (שושן פורים), ורוב הארץ בי"ד. הקדמת הקריאה לכפרים (י"א-י"ג) לא נוהגת היום. זה חיבור טוב לשאלת הפתיחה.

זרמים: נכתב לחמ"ד, לפי תכנית המשנה של משרד החינוך (מסכת מגילה בכיתה ז', לפי דף תכנית הלימודים במשנה לכיתה ז' באתר משרד החינוך). בממלכתי אפשר להשתמש בשיעורים כהיכרות עם המשנה ועם החגים והמנהגים שהיא מתארת.

📜 המקור (המשנה מתוך ספריא, נוסח תורת אמת; רע"ב מתוך ספריא)

משנה, מגילה פרק א, משנה א

> מְגִלָּה נִקְרֵאת בְּאַחַד עָשָׂר, בִּשְׁנֵים עָשָׂר, בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. כְּרַכִּין הַמֻּקָּפִין חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר. כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת, קוֹרִין בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אֶלָּא שֶׁהַכְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה:

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על מגילה א, א

> מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר. דִּכְתִיב (אסתר ט) עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים עוֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר, וּמִדְּפָרָזִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שְׁמַע מִנָּה דְּמֻקָּפִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר. וּמִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ, נַפְקָא לָן גְּזֵרָה שָׁוָה מִפְּרָזִי פְּרָזִי, כְּתִיב הָכָא הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים וּכְתִיב הָתָם (דברים ג) לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי, מַה לְּהַלָּן מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ אַף כָּאן מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ. וְתִקְנוּ שֶׁהַכְּרַכִּים הַמֻּקָּפִים חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶם חוֹמָה עַכְשָׁיו יִקְרְאוּ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר כְּמוֹ שׁוּשָׁן, כְּדֵי לַחֲלֹק כָּבוֹד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיְתָה חֲרֵבָה בִּימֵי מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין כִּבְנֵי שׁוּשָׁן וְיֵחָשְׁבוּ כְּאִלּוּ הֵם כְּרַכִּים הַמֻּקָּפִים אַף עַל פִּי שֶׁהֵם עַתָּה חֲרֵבִין, וְיִהְיֶה זִכָּרוֹן לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּנֵס זֶה. וּלְפִי שֶׁיְּהוֹשֻׁעַ הִתְחִיל לְהִלָּחֵם בַּעֲמָלֵק תְּחִלָּה וּכְתִיב (שמות יז) כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ, לְפִיכָךְ הִזְכִּירוּ מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ:

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב במשנה במפורש, ובצד השני פירוש, עם שם המפרש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהמשנה.

📜 כתוב במשנה	🔍 מפרשים (ושל מי הפירוש)
"כְּרַכִּין הַמֻּקָּפִין חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר"	רע"ב: כמו שושן, שבה נלחמו גם ביום י"ד ונחו בט"ו.
"אֶלָּא שֶׁהַכְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה"	יום הכניסה = יום שבו בני הכפר נכנסים לעיר. הקלה לכפריים, כדי שיהיה מי שיקרא להם.
(רע"ב) "כְּדֵי לַחֲלֹק כָּבוֹד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל"	לפי הרע"ב, הבחירה ב"ימות יהושע" נותנת מקום לערי ארץ ישראל, שהיו חרבות בזמן הנס.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: לוח שנה, מגילת אסתר (פרק ט), דף העבודה

1. פתיחה: למה שושן פורים? (5 דקות)

2. קריאת המשנה ושרטוט "לוח אדר" עם חמשת הימים (10 דקות)
3. קריאת הרע"ב: הפסוק מאסתר ט, ושני הטעמים ל"ימות יהושע" (12 דקות)
4. דף העבודה (12 דקות)
5. סיכום: "כלל זיכרון" ראשון (6 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. באילו ימים, לפי המשנה, אפשר לקרוא את המגילה?
2. מי קורא בט"ו ומי בי"ד?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. למה, לפי הרע"ב, התאריך נקבע לפי "ימות יהושע"?
2. מה הקשר בין יהושע לעמלק, לפי הרע"ב?

הערכה (מה דעתי?)

1. האם טוב שיש "שני פורים", או שעדיף יום אחד לכולם? נמקו.

🏁 סיכום השיעור

"כלל זיכרון 1": "זוכרים גם את המקום: גם ארץ ישראל החרבה קיבלה כבוד בנס". חוזרים לשאלת הפתיחה ובודקים את ההשערות.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. דבר אחד שלמדתי היום: _____
2. שאלה אחת שעדיין יש לי: _____

💡 הערות למורה

הרע"ב משתמש ב"גזרה שווה" (פרזי-פרזי). בכיתה ז' אפשר להסביר את העיקרון: מילה זהה בשני מקומות מחברת ביניהם.

📝 בדף העבודה

לוח ימים, מיון מקומות, שני הטעמים של הרע"ב ו★ שאלת אתגר. מחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- משנה מגילה א, א (ספריא)
- רע"ב על מגילה א, א (ספריא)

מחוון למורה

מחוון: מתי קוראים את המגילה?

1. י"א, י"ב, י"ג, י"ד, ט"ו (באדר).
2. כרך מוקף: ט"ו · עיר גדולה: י"ד · כפר: מקדימים ליום הכניסה (י"א-י"ג), לפי המשנה.
3. 1. כדי לחלק כבוד לארץ ישראל, שהייתה חרבה בימי מרדכי ואסתר. 2. כי יהושע התחיל להילחם בעמלק תחילה ("ושים באזני יהושע").
4. ב. "על כן היהודים הפרזים... עושים את יום ארבעה עשר"
5. בט"ו: "אף על פי שאין להם חומה עכשיו". הזיכרון נשמר גם כשהמציאות השתנתה. לקבל ניסוח דומה.